

Happening

Johan Swinnen

Opgedragen aan alle slachtoffers die,
samen met mijn ouders Modest Swinnen (1917-1967)
en Simone Jacobs (1921-1967), het inferno
van de Innovation in Brussel op 22 mei 1967
niet hebben overleefd.

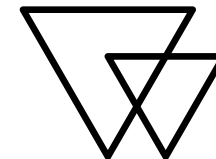

HAPPENING

DE AANSLAG IN DE INNO

roman

WILLEMS UITGEVERS

De personages in dit boek zijn verzonnen;
elke gelijkenis met bestaande plaatsen, met gebeurtenissen,
met levende en/of dode personen, berust louter op toeval.

'Alles wat ik schrijf vindt zijn oorsprong in de waarheid.'

Ian Fleming

Beelden: (bc) en Johan Swinnen

© Foto Majoretten p. 2: *La joyeuse parade*, enkele dagen voor
de brand marcheerden verkoopsters van de INNO als majoretten
door de Nieuwstraat, *Paris Match*, 3 juni 1967

© Foto Leica: Manu Buelens, 2017

© Foto auteur: Johan Jacobs, 2017

*'Fotograferen dient een verheven doel: verborgen waarheden
onthullen en een verdwijnend verleden conserveren.'*

Susan Sontag

Coverontwerp: Specht (www.spechtstudio.com)

Opmaak boek: Willems Uitgevers

© Willems Uitgevers, Noorderwijk, 2021

Web: boeken.cafe

ISBN 978 949 3242 074

DEPOT D/2021/13.616/16

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of worden openbaar gemaakt door middel
van druk, fotokopie, microfilm of op welke (elektronische of
mechanische) wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever of auteur.

1

*‘...het begint ... alledag ... maak twee, drie, vele Vietnams
– het eerste broeinest van de stadsguerilla – de eerste hit-and-
runacties ...’*

(uit: cahier van Delphine Lafontaine, Brussel, Commune Ché, mei 1967)

Hervé, Antwerpen, 1967-2017

Terwijl mijn ouders op die dramatische middag van 22 mei 1967 om 13.15 uur in hun geliefd Brussels warenhuis À l’Innovation vergeefs vochten voor hun leven, zag ik mijn kans schoon na schooltijd mijn eerste sigaret te roken en de eerste keer seks te hebben. Die dag was het begin van een nieuw leven. ’s Morgens was ik een dertienjarig, speels kind, ’s avonds een jongvolwassene met een trauma.

Mijn fotocamera, de handzame Leica die ik een jaar voordien van mijn ouders had gekregen ter gelegenheid van mijn plechtige communie, is voor mij tot op de dag van vandaag een wapenbroeder gebleven in een creatief leven dat gekenmerkt wordt door een voortdurend stuiten op weerstand, wat ik ook onderneem. Die dag besliste ook dat ik voor mijn lijfsbehoud voorbestemd was om historische fotocollecties te bestuderen, want spoedig zou ik me in de geur van ontwikkelaar, fixeer en nitraten beschermd voelen, zowel in de donkere kamer met de geelgroene lamp als in de stoffige fotoarchieven van musea en herenhuizen, geplaagd door muizen, kakkerlakken en opstijgend vocht. Traumatherapeuten waren onbestaand in die tijd, maar gelukkig was er de fotografie die me hielp om de ingrijpende gebeurtenis te verwerken.

In de krant *Het Belang van Limburg* van 25 mei 1967 was het hoofdartikel gewijd aan mijn ouders Herman Jacobs en Aline Thielens. Hun vermissing werd bevestigd en hun overlijden met vrij hoge waarschijnlijkheid gesuggereerd. Hun portretten en namen stonden

centraal, met als kop ‘Werd in de Innovation sabotage gepleegd?’ en daaronder: ‘Volgens getuigen waren er minstens twee vuurhaarden.’ Deze vraag zou me mijn leven lang bezighouden.

Ik probeerde te achterhalen wat iemand tot zo’n wrede daad zou kunnen aanzetten. Ik vocht tegen tunnelvisies en complottheorieën. Ik vocht tegen mezelf en werd een aanhanger van de methode van de tegenvoorbeelden: hoe bewijs je de hypothese dat alle zwanen wit zijn? Ik had meer aan één zwart exemplaar dan aan honderd witte.

Ik hanteerde het scheermes om zin en onzin van elkaar te scheiden en kwam tot dit antwoord: ‘De brand van de Innovation was een aanslag.’ De daders waren moreel verblind en dachten enkel aan de haalbaarheid van hun daad, niet aan de gevolgen ervan.

Ik zag in hoe ‘opstandige jongeren van de revolutionaire studentenbeweging’ die tegen de consumptiemaatschappij streden voor een zogenaamde ‘best mogelijke wereld’, de weg plaveiden voor het wereldterrorisme, dat tot op de dag van vandaag slachtoffers maakt onder onschuldige burgers. Als je de beelden van dit inferno hebt gezien, vergeet je ze nooit meer. De gelijkenis met 9/11 en met het terrorisme van IS is groter dan men geneigd is te denken. Immorele daden hoeven niet het gevolg te zijn van slechte bedoelingen; gedachteloosheid volstaat.

Het favoriete citaat van de Brusselse Commune Ché die verantwoordelijk was voor de aanslag op de Innovation, was van de communist en schrijver Bertolt Brecht. Ze voelden zich thuis in zijn woorden die het doden voor de goede zaak rechtvaardigden:

Vreselijk is het om te doden.

Maar wij doden niet slechts anderen, ook onszelf, als het nodig is.

Omdat immers alleen met geweld deze moordende Wereld te veranderen is, zoals

Elke levende ziel weet.

Deze woorden stonden in hun loft in flowerpower-graffitistijl op de muur gekalkt. Literair gevoed door Bertolt Brecht – in het echte leven in de DDR een geldwolf en een vrouwengek – omarmden ze het *geweld* uit de tekst. Bij de in commandostijl uitgevoerde aanslag op de Innovation werden 323 burgers gedood, vielen 150 gewonden en was een onbekend aantal vermisten te betreuren. Inclusief een van de daders, Bernard Misonne, laatstejaarsstudent economie. Terwijl hij de Amerikaanse vlag in brand stak, riep hij luid: ‘Ik sterf voor Vietnam.’ De twee andere daders waren Suzanne Dubois, kunstenares en de vier maanden zwangere partner van Bernard, en de flamboyante Marie Lemaitre, studente kunstgeschiedenis, dochter van een hoogleraar in de wetenschapsfilosofie. De bezielster van de Commune, Delphine Lafontaine, pedicure van beroep, coördineerde de aanslag. Ze bracht haar zoon Ernesto die dag niet naar de schoonouders of de crèche, ging rond het middaguur pamfletten uitdelen bij Renault in Vilvoorde en zorgde zo, samen met haar partner Gaston Leenaerts, freelancefotograaf, voor een waterdicht alibi. Haar politieke mentor en minnaar, de Rode Ridder, was een vermogend man van adel met veel charisma. Hij verdween onmiddellijk na de aanslag per auto naar vredescongressen in Milaan en Genève, waar hij Dom Hélder Pessoa Câmara, de Braziliaanse rode bisschop, assisteerde. Hij zou later ondervraagd worden door het parket. Hij schreef in zijn privé-notitieboekje (dat ik kon inkijken) dat hij veel moeite had om zijn verblijf in Genève daadwerkelijk te staven. Coretta Scott, de vrouw van Martin Luther King, had hem vergezeld naar België en was getuige van de huiszoeking in zijn roze huis Prisma te Russell en van de ondervraging. Hij vertelde haar dat hij zijn gedrag moest verantwoorden tegenover de wereld en dat ze hem medeplichtigheid aan brandstichting in de schoenen wilden schuiven, maar dat het de CIA was die hierachter zat om zijn linkse vrienden in diskrediet te brengen. In linkse, vrijzinnige kringen genoot hij de reputatie van een rechtschapen ‘vredesapostel’, maar later bleek dat hij een januskop met twee wrede gezichten bezat: die van huichelaar en manipulator.

De ramp van de Innovation werd door de radicaalste jongeren in Berlijn, die er zeker van waren dat het om een aanslag ging, met veel vreugde onthaald. Daags na de brand deelden de Duitse maoïsten pamfletten uit aan de Berlijnse Freie Universität met de tekst:

Happening! Onze Belgische vrienden hebben eindelijk ontdekt hoe ze de bevolking echt deel kunnen laten nemen aan het vrolijke gebeuren in Vietnam: ze steken een warenhuis in brand en driehonderd verzadigde burgers beëindigen hun opwindende leven en Brussel wordt Hanoi.

Een ander pamflet, van de Berlijnse Kommune I, las: ‘Wanneer branden de supermarkten van Berlijn? Wanneer het binnenkort ergens brandt, wanneer ergens een kazerne in de lucht gaat, wanneer ergens in een stadion een tribune instort, wees dan alstublieft niet verrast.’

Brandende warenhuizen heetten, volgens de logica van dat milieu in die tijd, een antwoord te zijn op het Amerikaanse geweld in Vietnam: ‘Brussel heeft het enige antwoord daarop gegeven: “*Burn warehouse, burn.*”

De auteur van dit pamflet, Karl Völcke, die, geïnspireerd door de INNO Inferno-avondjes, zelf brand had gesticht in Duitse warenhuizen, vertelde me op een avond bijna vijftig jaar later in de Biergarten Hofbräukeller te München, terwijl hij me recht in de ogen keek: ‘*We attack the brains in fire, not the warehouse.*’

Hij kwam voor de rechter maar werd vrijgesproken omdat het een satire zou betreffen. Geen satire was het toen twee communeleden in Frankfurt de warenhuizen Schneider en Kaufhof in brand staken. ‘Het progressieve moment van een brandstichting,’ becommentarieerde Ulrike Meinhof in haar blad *Konkret*, ‘ligt niet in de vernietiging van de waren, maar in de criminaliteit van de daad.’ Hoe dom kun je zijn om de draagwijdte niet te kunnen inschatten, niet te voorzien hoe dodelijk het zou worden.

‘De Brusselse Commune,’ zo ging Karl Völcke rustig verder, ‘schopte

door het inferno de mensheid een geweten, niet alleen in Brussel maar in heel Europa. De leden van de Brusselse Commune Ché waren voorlopers van de revolutionaire strijd door stadsguerrilla als middel te gebruiken, en ze vormden bovendien een inspirerend voorbeeld voor de latere Baader-Meinhof-Groep. Ik ben nog altijd trots op de grote Brusselse happening,’ zei hij. ‘Brussel leerde ons het protest van binnenuit te organiseren. We kozen niet langer voor de negentiende-eeuwse strijd van het proletariaat met stakingen en betogingen, want dat proletariaat was door zijn consumptiedrang aan de bestaande orde gebonden geraakt, maar voor een strijd van buitenaf, georkestreerd door minderheden, door studenten en kunstenaars, en daar hoorden creatieve en gewelddadige happenings bij.’

Ik was sprakeloos, dronk mijn Beiers bier in één slok leeg en prevelde zachtjes tegen mezelf: ‘We hebben de vijand ontmoet en hij is onder ons.’

Diezelfde avond besloot ik in romanvorm het fascinerende verhaal te vertellen van een groep hoogopgeleide, jonge mensen uit het Brusselse, uit financieel krachtige families, die uit verontwaardiging over de steun van het Westen voor de VS in de Vietnamoorlog tot geweld overgingen en met hun brandstichting in de Innovation de strijd aangingen met de Belgische staat.

De jaren zestig van de vorige eeuw werden gekenmerkt door verheven gevoelens en gedachten. Ik heb die naoorlogse, optimistische maatschappij genadeloos gefileerd. Ik werd teleurgesteld in het leven, zag nauwelijks redenen om de toekomst nog met vertrouwen tegemoet te zien. Ik voelde me omgeven door leugens en gehuichel. Dankzij een sterke broer en een lieve zus heb ik me moeizaam staande weten te houden in een wereld zonder vrijheid en waarheid.

Heel mijn leven heb ik gewijd aan onderzoek naar de omstandigheden en de gevolgen van de brand. Ik heb het straf dossier tot in de puntjes bestudeerd, ben tot het uiterste gegaan om documenten, bewijsstukken

allerhande te verzamelen, heb talloze gesprekken gehad met mensen die van ver of nabij betrokken zijn (geweest) bij de brand en de gevolgen ervan.

Het is nog niet te laat, maar het verontrust me dat het officiële dossier over de brand van de Innovation bij elk bezoek dat ik breng aan het Justitiepaleis te Brussel een stuk dunner is. Dat is gruwelijk om te zien. Justitie blijft een schandvlek voor onze democratie.

Dit is het verhaal van een pitbull die zijn prooi blijft achtervolgen en zijn territorium met hand en tand verdedigt. Ik heb dit nog nooit aan iemand verteld. Ik weet niet of jullie allen er klaar voor zijn. Ik alvast wel.

2

Hervé, Antwerpen, 1 februari 2017

Na 22 mei 1967 veranderde ik van een heel vrolijk naar een minder gelukkig kind. Er begon een ander soort leven op die kwetsbare leeftijd van dertien jaar. Van de kleine Limburgse gemeente Loxberg, geprangd tussen Diest en Hasselt, waar ik werd vertroeteld door een liefhebbende vader, een klassieke dorpsonderwijzer, en moeder, een huisvrouw met veel creativiteit, verhuisde ik naar een chambrette met gordijn op een college met internaat in Luvanium, bewoond door gefrustreerde paters die unaniem misprezen werden door de internen.

Plots werd ik een nummer tussen andere jongeren. We waren allemaal nummers onder elkaar, alleen de paters wisten wie sterk en wie kwetsbaar was. Ze kozen hun prooien zorgvuldig uit, zo raakten sommigen van ons hun nummer kwijt en kregen ze hun naam geprivilegieerd terug op de kamer van de pater, als voorbereiding op het seksueel misbruik in de wastobbe van de collegekelder. Ik werd klokkenluider, maar betaalde er de prijs van wegzending voor. Ik vocht terug en won.

Ik had het moeilijk op het internaat, maar was blij dat ik niet terecht kwam in een weeshuis of pleeggezin. Mijn broer Hugo en zus Arlette hadden onder de treurwilg bij meter Madeleine, een week na de aanslag, gezworen dat we met ons drieën zouden blijven samenwonen in het ouderlijk huis. Deze eed werd nooit gebroken, we zijn met ons drieën jaren samengebleven en hebben elkaar in ons verdriet gesteund. Die zomer van 1967 brachten we samen door in het ouderlijk huis, in de sfeer van de tuinfeesten die onze ouders bij leven en welzijn zo graag organiseerden voor vrienden, burens en familie.

Daar sta je dan als dertienjarige, met een vader en moeder die als ‘verzadigde burgers met een opwindend leven’ betiteld worden in de